

KÖRKORTET I FAROZONEN

Av rådmann *KARL ERIK ROSÉN*

En översyn av reglerna för körkortsåterkallelser är behövlig, anser rådmann Karl Erik Rosén vid Stockholms rådhusrätt. På åtskilliga punkter ställer han sig kritisk till den nuvarande ordningen. Vidstående artikel utgör ett sammandrag av ett radioföredrag, som nyligen hölls av författaren.

Aterkallelsegrunderna

Bestämmelserna finns i 33 § vägtrafikförordningen.

Enligt bestämmelserna skall den länsstyrelse, som utfärdat körkortet — i Stockholm är det Överståthållarämbetet — återkalla körkortet i följande fall, nämligen

- 1) om föraren gjort sig skyldig till *grov vårdslöshet i trafik*,
- 2) om föraren gjort sig skyldig till *rattfylleri* eller *rattonykterhet* eller varit vållande till trafikolycka med personskada som följd och därefter gjort sig skyldig till *smitning*,
- 3) om föraren genom *upprepade förseelser* mot de bestämmelser, som i trafikens eller trafiksäkerhetens intresse meddelats för förare av motordrivna fordon, i väsentlig mån visat bristande vilja eller förmåga att rätta sig efter dessa bestämmelser,
- 4) om föraren eljest vid färd med motordrivet fordon i något för trafiksäkerheten väsentligt hänsesende *grovt åsidosatt* honom såsom förare åliggande förpliktelser,
- 5) om föraren gjort sig skyldig till *fylleri* eller *olovlig körning* och det inte kan anses uppenbart,

Skall frågor om körkortsåterkallelse prövas av domstol. Eller som för närvarande av länsstyrelserna, d.v.s. av administrativ myndighet? Dessa problem är aktuella sedan 1957 års trafiknykterhetskommitté avgivit ett betänkande om trafiknykterhetsbrotten och om körkortsåterkallelserna. I detta betänkande föreslås nämligen att handläggningen av frågor om körkortsåterkallelser skall överflyttas till domstol i alla de fall då återkallelse föranledes av brott, med undantag för fylleri.

Här kommer jag först att beröra de nuvarande bestämmelserna om körkortsåterkallelser och hur de tillämpas.

att föraren ändock är att bedöma som en skötsam person, eller om föraren med hänsyn till *onyktert levnadssätt* inte bör betros med att inneha körkort, och

- 6) om föraren genom *brottslig gärning* ådagalagt påtaglig brist på hänsyn till andra eller på grund av personliga förhållanden i övrigt inte kan anses lämplig som förare av körkortspliktigt fordon.

Det är dessa återkallelsegrunder som nu blivit aktuella genom betänkandet. Det finns i 33 § ytterligare två punkter, som inte avser brottsliga gärningar och där någon förändring inte föreslås. Den ena punkten är tillämplig när föraren blivit sjuk eller skadad och den andra när han gjort sig skyldig till underlåtenhet i vissa avseenden.

Någon definitiv återkallelse av körkortet får i regel inte äga rum förrän fråga om straff för förseelsen blivit avgjord genom lagakraftvunnen dom. Men länsstyrelsen kan dessförinnan återkalla körkortet tills vidare i avvaktan på slutligt beslut i ansvarsfrågan.

Det finns också bestämmelser om att polismyndigheten kan omhänderta körkort. Så kan ske om föraren visat grov vårdslöshet eller företett tydliga tecken på påverkan av starka drycker eller annat ämne eller om föraren till följd av sjukdom, skada eller dylikt förlorat förmågan att föra körkortspliktigt fordon på ett trafiksäkert sätt. Vi-

dare stadgas, att den myndighet, som har att förbereda talan mot en förare, skall besluta om körkortets omhändertagande om en förare misstänkes för rattfylleri och i regel också om han misstänkes för rattonykterhet, som är ett lindrigare brott än rattfylleri. Länsstyrelsen skall sedan besluta om körkortet skall återkallas eller återställas till föraren.

Varning i stället för återkallelse

Bestämmelserna om återkallelse är inte i alla fall tvingande, utan i vissa fall kan återkallelse ersättas med varning. Härom stadgas i 34 §. Vid fall av rattfylleri återkallas alltid körkortet och det sker också vid de flesta fall av rattonykterhet. Men om den som gjort sig skyldig till rattonykterhet inte haft en alkoholkoncentration under färden som uppgått till 0,8 promille och om omständigheterna varit mildrande kan han slippa återkallelse och i stället meddelas varning. En ytterligare förutsättning är emellertid att han inte tidigare straffats för trafiknykterhetsbrott. Vid grov vårdslöshet i trafik och vid smitning efter vållande till personskada är återkallelse alltid obligatorisk. Men när det gäller övriga fall där återkallelse grundas på brottslig gärning kan länsstyrelsen nöja sig med att meddela varning om den inte finner att tillräckliga skäl till återkallelse föreligger.

Har körkortet återkallats på grund av grov vårdslöshet så får

nytt körkort inte utfärdas förrän två år förflutit från den dag då rätten att föra körkortspliktigt fordon framtogs föraren. Har återkallelsen skett på grund av annan brottslig gärning får nytt körkort inte utfärdas förrän ett år förflutit från den dag då rätten att föra fordonet framtogs föraren. Men om det finns synnerliga skäl till det så kan länsstyrelsen föreskriva kortare tid för återkallelse, när det gäller grov vårdslöshet dock minst ett år och i övriga fall minst tre månader. Det är att märka att om körkortet återkallats på grund av brottslig gärning så återfås inte körkortet efter återkallelsetiden utan vederbörande måste ansöka om att få nytt körkort.

För närvarande är alltså i regel gången i ett återkallelseärende den att länsstyrelsen först meddelar ett beslut om att körkortet skall återkallas tills vidare och att därefter domstolen får avgöra ansvarsfrågan. När detta avgörande vunnit laga kraft fattar länsstyrelsen slutligt beslut i återkallelsefrågan.

Trafiknykterhetskommittén har sammanfört de skäl som anförts till förmån för domstolsprövning av frågor om körkortsåterkallelse under tre huvudsynpunkter. För det första har ett domstolsförfarande ansetts ge bättre garantier för den enskildes rättssäkerhet. För det andra har en förenkling av handläggningen och därmed en väsentlig arbetsbesparing ansetts vara möjlig genom en reform i an-

given riktning. För det tredje har det framhållits, att alla åtgärder i anledning av brott bör beslutas i ett sammanhang för att önskvärd samordning och avvägning av den totala samhällsreaktionen skall komma till stånd.

Rättssäkerhetssynpunkten

Enligt min mening är den första synpunkten, rättssäkerhetssynpunkten, av utomordentligt stor vikt. Länsstyrelsens handläggning av en återkallelsefråga är i princip skriftlig. Vid domstolen härskar däremot principerna om muntlighet, omedelbarhet och koncentration. Det vill säga den tilltalade föraren får möjlighet att själv muntligen framlägga sina synpunkter inför de beslutande organet. Domstolen får då en helt annan möjlighet än den administrativa myndigheten att skaffa sig en riktig och nyanserad uppfattning av den eller de gärningar som ligger till grund för ett eventuellt återkallelsebeslut. Återkallelsefrågorna har i dagens starkt motoriserade samhälle fått en oerhörd betydelse, och i regel fäster den tilltalade mycket större vikt vid återkallelsefrågan än vid frågan om hur stort ett eventuellt bötesstraff skall bli. Återkallelsefrågorna synes därför böra handläggas av de organ, som har den största erfarenheten av dömande verksamhet, nämligen domstolarna. Där kan också lekmän beredas tillfälle att

medverka vid frågornas avgörande.

En viss ojämnhet har kunnat förmärkas i länsstyrelsernas behandling av återkallelsefrågorna. En sådan ojämnhet kommer givetvis att i viss mån kvarstå även om domstolarna får hand om frågorna, men man kan i varje fall hoppas att det med tiden skall utbilda sig en mera fast praxis. Många gånger undrar man som domare om inte länsstyrelsen varit för snabb att vidtaga åtgärder. Jag har sett ett fall som gällde en körnär i 50-årsåldern. Hans enda brott enligt körkortsregistret var att han fått ett strafföreläggande på fem dagsböter för fortkörning. Med de straffskalor som användes vid Stockholms rådhusrätt kan man tänka sig att detta brott bestått i att han på en större gata i Stockholm kört 55 kilometer i timmen i stället för tillåtna 50 kilometer. I anledning av denna förseelse har körkortsmyndigheten meddelat varning. Det kan i fallet också ha förelegat en eller flera parkeringsförseelser, men även om så varit förhållandet så vill det synas som om det varit väl tidigt att ingripa. Ett mera normalt fall gällde en 45-årig konditor som fick ett strafföreläggande på femton dagsböter för fortkörning och därefter en varning från körkortsmyndigheten. Sedan fick han ett nytt strafföreläggande på tjugu dagsböter för fortkörning och därefter återkallades körkortet på minst sex månader. Att en 18-årig studerande blivit varnad trots att

han endast haft en förseelse som medfört tio dagsböter synes ganska rimligt eftersom han kört med bristfälliga bromsar. Ett annat exempel på en ganska sträng bedömning gäller en 19-årig yngling som fick böta tjugu dagsböter för obehörigt avvikande, det vill säga smitning. Det var inte fråga om personskada utan endast om en mindre intryckning på en påkörd bil. Körkortet återkallades, men han fick efter närmare ett år nytt körkort. En 18-årig bilmekaniker, som fått villkorlig dom plus böter för stöld, fick sitt körkort återkallat. Han gjorde sig senare skyldig till ett stort antal olovliga körningar och försämrade således sina möjligheter att få ett nytt körkort. Enligt min mening bör försiktighet iakttagas då det är fråga om att återkalla körkort på grund av brott som i och för sig inte har med trafiken att göra.

Att det har sina risker att köra bil efter alkoholförtäring även om man inte blir dömd för trafiknykterhetsbrott visar följande exempel. Det gällde en då 19-årig bielektriker som år 1960 misstänktes för rattfylleri. Körkortet omhändertogs och återkallades tills vidare. Han dömdes senare för vårdslöshet i trafik och förande av bristfälligt utrustat motorfordon till femton dagsböter men åtalades inte för rattfylleri. Körkortet återställdes genom beslut den 14 februari 1961. Han hade fått vara av med körkortet ungefär nio månader trots att

han inte åtalades för något trafiknykterhetsbrott.

Domstolsprövning

Om återkallelsefrågorna överflyttades till domstol så skulle en förenkling av handläggningen kunna åstadkommas på så sätt att det dubbla förfarandet med två engagerade myndigheter skulle kunna undvaras.

Vidare förefaller det naturligtast att frågorna om ansvar och återkallelse av körkort handläggs i ett sammanhang. Ett stort antal tilltalade tar för givet att så skall ske och blir förvånade då de av domstolen hänvisas till annan myndighet för körkortsfrågans avgörande.

Enligt kommitténs förslag skall trafiknykterhetsförseelse obligatoriskt medföra återkallelse av körkortet på tre månader. Detta kan i lindriga fall och då det gäller personer som för sin försörjning är beroende av innehav av körkort innebära en för hård reaktion. Det kan även inträffa att en person dömes för en lindrig trafiknykterhetsförseelse vid förande av moped. Som mopedförare är han inte skyldig att inneha körkort, men trots detta måste han berövas sitt körkort, om han har dylikt. Enligt min mening synes möjlighet böra införas för domstolen att vid fall av trafiknykterhetsförseelse kunna underlåta att återkalla körkortet, därest särskilda skäl föranleder till sådan underlåtenhet. Liknande möjlighet kan ifrågasättas

också vid några andra av de föreslagna återkallelsegrunderna.

Kommittén har funnit att dess uppdrag inte avsett att företa en omprövning av de materiella reglerna om körkortsåterkallelse. Vissa justeringar i sådant avseende har emellertid föreslagits. Sålunda bör enligt kommitténs mening olovlig körning inte längre anges som särskild grund för körkortsåterkallelse. Denna ändring måste anses välmotiverad. Även de justeringar av återkallelsetiderna, också kallade »minsta förlusttiderna», som kommittén föreslagit, synes välmotiverade.

Rättighet mer än förmån

I dagens starkt motoriserade samhälle betraktas det snarare som en allmänt medborgerlig rättighet än som en förmån att vara innehavare av körkort. Att ha fått sitt körkort återkallat anses i viss mån vanhedrande. Många är därför angelägna om att på allt sätt dölja att de förlorat körkortet. Körkortsinnehavet är av utomordentlig betydelse av såväl ekonomiska som andra skäl, icke endast för yrkeschaufförer utan också för en stor mängd andra människor som behöver bil som hjälp i arbetet.

I betraktande härav måste nuvarande långa återkallelsetider väcka betänkligheter. De har också i stor utsträckning medfört överträdelser i form av olovliga körningar. Den som sålunda gjort sig skyldig till olovlig körning får sedan räkna

med att behöva vänta mycket lång tid innan nytt körkort utfärdas. Detta medför lätt nya olovliga körningar. Att körkortskravet nonchaleras i stor utsträckning framgår bl.a. av att 12.302 personer år 1961 fälldes till ansvar för brott mot 2 och 3 §§ trafikbrottslagen. Eftersom brott mot 2 § endast åtalas i ringa utsträckning avser nyssnämnda siffra till allra största delen olovliga körningar. Vid Stockholms rådhusrätt meddelades år 1963 på tjuguantra avdelningens andra rotel, vilken nästan uteslutande sysslar med sådana mål angående förseelser mot trafikbrottslagen och vägtrafikförordningen, vilka bör avgöras av lagfaren domare och tremansnämnd, 419 domar. Vid en genomgång av dessa domar har befunnits att 78 personer dömts för olovlig körning. Det är sålunda i hög grad angeläget att lämpliga åtgärder vidtagas för att nedbringa antalet olovliga körningar.

Översyn behövlig

En översyn även i övrigt av de materiella reglerna för körkortsåterkallelserna synes behövlig. Det vore orimligt om — något som trafiknykterhetskommittén antytt — ett genomförande av den i betänkandet Trafikmål föreslagna definitionen av trafikovarsamhet skulle medföra att körkortsåterkallelse skulle bli en närmast obligatorisk påföljd för trafikovarsamhet.

Om domstolen på sätt kommit-

tén föreslagit med stöd av 33 § 6 mom. vägtrafikförordningen utsätter viss tid, efter vars utgång nytt körkort må utfärdas, är det ur rättssäkerhetssynpunkt av stor vikt att denna tid respekteras av de administrativa myndigheterna såtillvida att den eller de förseelser, som legat till grund för återkallelsen och bestämmandet av förlusttiden, därefter inte får inverka hindrande på vederbörandes möjlighet att utfå nytt körkort. För närvarande får enligt 33 § 5 mom. vägtrafikförordningen i flertalet fall nytt körkort enligt huvudregeln inte utfärdas innan ett år förflutit från den dag, då rätten att föra körkortspliktigt fordon fräntogs föraren. Det är emellertid bekant att denna minimitid i praxis i stor utsträckning överskrides. Sålunda brukar i Stockholm enligt inhämtad uppgift lämplighetsintyg av polismyndigheten i flertalet fall inte utfärdas förrän väsentligt längre tid än ett år förflutit. Vid rattfylleri, olovlig körning och fylleri brukar exempelvis tillämpas en tid av minst 2 år. Om i framtiden domstolarna kommer att föreskriva återkallelsetider är det särskilt angeläget att överskridanden endast sker då särskilda skäl motiverar det. Fastställandet av återkallelsetiden innebär visserligen inte utmätande av ett straff, men tidens längd bestämmes med hänsyn till förseelsens svårighetsgrad och farlighet ur trafiksäkerhetssynpunkt och det måste därför finnas sär-

skilt fog för en vägran att efter återkallelsetidens utgång utfärda nytt körkort.

Slutligen skulle jag som min mening vilja framhålla att det skulle vara bättre att återkallelser skedde i något mindre utsträckning än för

närvarande. Men kontrollen över bestämmelsernas efterlevnad borde också skärpas, och en sådan skärpt kontroll skulle säkert medverka till att antalet olovliga körningar kunde nedbringas.

OM 1920-talets politik

Svenska folket har tagit det med olympiskt lugn, om ministären kallat sig Edén, Branting, Sydow eller Trygger. Det är denna likgiltighet, som möjliggjort de många omskiptena, någon politisk oro har lika litet framkallat dem, som de å sin sida varit i stånd att vålla sådan, hittills åtminstone. När man inte spelar om kronor och människoliv, sparkar man fotboll eller drar sin spader, och allt efter yttre omständigheter blir det ena lika djupt allvarligt som det andra. Herrar riksdagsmän, som äro barn av det ädla svenska folket även de, ha naturligtvis följt med vid den allmänna intresseförskjutningen, för dem ha följaktligen parlamentarismens bridgespel, där taburetterna äro insatsen, blivit så tämligen tillvarons quinta essentia. Icke om skilda politiska system eller realavgörandet i nationella livsfrågor är det längre tal, sådant arrangeras bäst vid kompromissförhandlingar mellan 2—3 betrodda utskottsledamöter och går sedan utan bråk, debatt eller votering, utan det gäller att lura eller pressa motståndarna till slutspel i en situation, där man själv sitter med trumfess och kan ta hem sista stick. Naturligtvis oerhört spännande för dem, som sitta vid bordet, intressant kanske också för kritiska kortspelsbedömare, men till gäspning långtråkigt för all övrig publik.

Svensk Tidskrift 1925